

Acupunctuur helpt niet bij IVF, wat Bouter er ook van zegt

C.N.M.Renckens

In 2003 publiceerde de WHO het schandalige rapport 'Acupuncture: Review and Analysis of Reports on Controlled Clinical trials', dat een lijst ziekten c.q. symptomen bevatte waarvoor de werkzaamheid van de Chinese naaldkunst als bewezen mocht worden beschouwd. Deze indicatielijst vermeldde onder andere bijwerkingen van chemotherapie en/of bestraling, hooikoorts, galsteenkoelieken, bacteriële dysenterie, reumatoïde artritis, tennisarm en vele andere.

Oppervlakkige lezers van het op 7 februari 2008 in de elektronische versie van het *British Medical Journal* gepubliceerde artikel 'Effects of acupuncture on rates of pregnancy and live birth among women undergoing in vitro fertilisation: systematic review and meta-analysis' (Manheimer, Zhang, Udoff, Haramati, Langenberg, Berman en L. M. Bouter; *BMJ* 2008; 0: *bmj*.39471.430451.BEv1) zouden kunnen gaan denken dat die lijst kan worden aangevuld met IVF. Uit deze meta-analyse¹ zou namelijk blijken dat met acupunctuur toegevoegd aan IVF een 10% hoger succespercentage mag worden verwacht.

Die conclusie zou echter voorbarig zijn, want niet alleen noemen de auteurs, van wie de laatste tegenwoordig rector magnificus van de VU is, zelf hun resultaat 'preliminary', maar een ernstiger bezwaar is het feit dat hier 'randomised clinical trials' van een absurde claim zijn geanalyseerd en beoordeeld. Chinese acupunctuur immers is een bizarre geneeswijze, berustend op een atavistische theorie die op geen enkele wijze te rijmen valt met de huidige stand der biomedische wetenschap. Curieus en onvergeeflijk is dat de auteurs zonder enig excuus spreken van acupunctuurpunten, die wel en acupunctuurpunten die geen invloed op de voortplantingsorganen hebben. Het bestaan van deze op zgn. meridianen gelegen punten is namelijk nooit bewezen, laat staan dat twee categorieën van niet-bestaande punten op zinvolle wijze vergeleken zouden kunnen worden met betrekking tot hun invloed op IVF-resultaten!

Daar komt nog bij dat het feit dat van de zeven geselecteerde studies de twee met de beste opzet namelijk met nep-acupunctuur (de andere hadden niet eens een placebo-arm in de controlegroep!) het minste resultaat toonden, dat al niet meer significant was, fraai overeenkomt met een oude observatie van Ter Riet en Knipschild uit 1989: hoe beter de methodologie

Naaldkunst

van acupunctuuronderzoek hoe minder effect er wordt gezien en een perfecte studie zal slechts placebo-effect aantonen. Tenslotte is niet onbelangrijk te beseffen dat IVF in vrijwel de hele wereld wordt beoefend en aangeboden in een commerciële en competitieve omgeving, waardoor bij publicatie van resultaten altijd gedacht zal worden aan het effect op de potentiële klandizie. Dat is ook in de gewone IVF-wereld al lang bekend: negatieve of slechtere resultaten worden niet of moeilijk naar buiten gebracht, succesverhalen des te meer.

Het is treurig dat een gereputeerd tijdschrift als het *BMJ* deze flauwekul heeft geaccepteerd en gepubliceerd: het zal meer IVF-patiënten in de armen en naalden van de 'kwakupuncturisten' drijven.

Vroeger had de VU een privaatchief homeopathie. Aan die schandvlek kwam gelukkig een einde, maar nu wordt er waarachtig vanuit datzelfde bolwerk weer een andere vorm van kwakzalverij bevorderd. Timmerman schreef reeds uitvoerig over de zaak in het vorige *NTtdK*. Voor de medisch bioloog thans rector magnificus Bouter zal het allemaal slechts een intellectueel spel zijn – hij heeft waarschijnlijk nog nooit een patiënt gezien – maar mede door zijn toedoen dreigen veel kinderloze vrouwen te worden blootgesteld aan valse hoop, wartaal

en onkosten. Erg 'magnifiek' is dat niet. Eerder cynisch, althans volstrekt onverantwoordelijk.

Achterhaald • De rector veroorzaakte ook gefronste wenkbrauwen in het IVF-centrum van zijn eigen VUmc, waar vrouwen ook gingen vragen om de gebruikelijke behandeling te combineren met IVF. Het kost veel tijd om die onzin uit de hoofden van wanhopige vrouwen te praten, kinderloze vrouwen die geen middel ongebruikt willen laten en door de berichtgeving in de krant (het *AD* meldde 'Onderzoekers van de VU stelden vast dat acupunctuur bij IVF een gunstig effect heeft') op het verkeerde been zijn gezet.

In juli 2008 vond in Barcelona het jaarlijkse ESHRE-congres plaats, waar artsen, biologen en genetici de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van de voortplantingsgeneeskunde met elkaar bespreken. Ik was erbij en heb nog even goed opgelet, maar ben er Bouter niet tegengekomen. Op de vele honderden presentaties die er werden gehouden ging er precies één over een alternatieve geneeswijze en laat dat nu net een nieuwe meta-analyse van het effect van Chinese acupunctuur bij IVF zijn! De eerste auteur, mevrouw Sunkara, verbonden aan de IVF-afdeling van de Londense *Guy's and St Thomas NHS Trust*, had beter gezocht dan Bouter, want haar literatuuroverzicht omvatte 13 trials (onderzoeken) waarin 2500 patiënten waren behandeld. De meta-analyse van Bouter c.s. omvatte slechts zeven studies met in totaal 1366 vrouwen. De uitkomst van haar meta-analyse was dan ook een stuk plausibeler: de Londense meta-analyse kon geen enkele werkzaamheid van de Chinese naaldvakken aantonen. Noch wanneer acupunctuur werd gegeven rond de eicelpunctie noch wanneer de prikkerij plaatsvond rond het moment van de embryoterugplaatsing in de baarmoeder. Iedereen in de zaal kon goed met deze conclusie leven. Ik had de spreekster nog willen vragen of zij – indien de meta-analyse wel positief voor IVF zou zijn uitgevallen – de resultaten serieus had

genomen, maar was te laat. Een leuke Engelse collega suggereerde om ook de behandelende IVF-artsen eens wat acupunctuur te geven. Als het zo goed is dan wordt hun werk er misschien ook wel beter van... Hij kreeg de lachers op zijn hand. Daarna was de tijd om. Mijn niet gestelde vraag had een serieuze achtergrond, want de betrouwbaarheid van meta-analysen staat ernstig ter discussie en dat geldt a fortiori als het gaat om alternatieve geneeswijzen. Naast publicatie-bias² en de inclusie van kleine methodologisch slechte studies spelen ook subgroup-analyse, gebrekkige blindering, te veel uitvallers en de bevooroordeelde blik van de veelal 'gelovige' onderzoekers een perfide rol. Het wordt hier veel te technisch voor veel van onze lezers, maar wie er meer van wil weten leze het meesterwerk *Snake Oil Science* van Barker Bausell. Deze biostatisticus heeft ervaring uit de eerste hand met de meta-analysen van alternatieve geneeswijzen, omdat hij meewerkte aan vele door de NCCAM gesponsorde overzichten en onderzoeken. Het boek wordt elders in dit nummer besproken, maar een citaat zal voor de methodologische scherp-slijpers onder onze lezers een aanmoediging zijn het boek aan te schaffen: 'This method, the end results of which are called systematic reviews or meta-analyses, suffers from one other, huge disadvantage: it elevates publication bias to an art form – to a point in fact, that some credible research methodologists and many trialists discount this type of evidence completely. Still, while I have moved toward their point of view over the years as well, it is not a universally accepted position and, given the dearth of high-quality individual CAM trials available, I would certainly be remiss if I did not explore systematic reviews as a rich source of evidence. That is the focus of the next chapter.' En dan volgt wederom een rijk hoofdstuk waarin zowel de *Cochrane* bibliotheek, de homeopathie als de glucosamine het moeten ontgelden. Verrukkelijk. ●

Noten

1. Meta-analyse: methode waarbij de resultaten van verschillende goed opgezette onderzoeken, liefst afkomstig van verschillende onderzoeksgroepen, met dezelfde vraagstelling bij elkaar worden opgeteld. Daarna vindt een statistische analyse plaats. Heet ook wel 'systematic review', de term waaraan de *Cochrane Bibliotheek* de voorkeur geeft.
2. Publicatie-bias: het feit dat onderzoeken met een positief resultaat vaker worden gepubliceerd dan negatieven. Het komt zowel doordat teleurgestelde onderzoekers soms niet de moeite nemen hun bevindingen aan tijdschriften aan te bieden als door het feit dat tijdschriften liever onderzoek met een positieve uitkomst publiceren dan onderzoek waar niets uitkwam. Leidt in meta-analysen tot te rooskleurige conclusies.